

Crescente fide christiana

překlad z latiny

Za onoho času šíření víry křesťanské vnuknutím a pobádáním božím vévoda Český Spytihněv zároveň s vojskem a vším lidem svrhnuv ohavu modloslužby pokřtěn jest. Týž vystavěl chrám svaté boží rodičky Marie a jiný k počtě svatého Petra, knížete apoštolů, v nichž s milostí boží přemnohé zázraky se děly.

Když zmíněný ctihodný muž vykročil z tohoto života, všichni národové jeho shromáždívše se vyvolili bratra jeho mladšího jménem Vratislava za vévodu a knížete na místě jeho. Týž také při náboženství křesťanském pilně setrval a založil chrám ve jménu svatého Jiří mučenička biskupa. Starší syn jeho svatý Václav vnuknutím božím od prvního mládí vždy dychtiv byl učiti se vědám, a chtěje otec vyhověti přání srdce jeho poslal jej do města jménem Budče, aby tam se učil žaltáři u jakého kněze jménem Učen. Tu svatý Václav chápavým duchem rád se počal učiti, prospívaje co den více a více.

Později pak sešel otec jeho z tohoto světa. I shromáždil se všechen lid země oné, vyvolil svatého Václava za vévodu na místě otcově a posadil jej na stolec jeho. Tu nadřečený vznešený jinoch zůstává v hodnosti knížecí nezapřel vychování svého. Bylť věrný a moudrý, pravdy milovný v řeči a spravedlivý v soudech. A když soudcové jeho někoho odsouditi chtěli k smrti, vycházel on bera si záminku ihned ven, pamětliv jsa toho, co čteme v evangeliu: "nesuďte a nebudete souzeni". Boudal také vězení a šibenice všechny podtínal. Sirotkům byl milosrdný, nařikajícím a vdovám otcem, raněným útechou; krmě hladové, napájeje žíznivé, odívaje šaty vlastními nahé, navštěvuje nemocné, pochováváje mrtvé, hosty a cizince jako vlastní příbuzné rád přijímal; kněžím a žákům uctivě posluhoval, bloudícím cestu pravdy ukazoval. Mimo to také pokoru, trpělivost, mírnost, zvláště pak laskavost osvědčoval; násilně a lstivě nikomu ničeho neodnímal, vojsko pak své nejen zbraněmi, nýbrž i dobrými šaty odíval. Toto a podobné od svého jinošství, účinný život církevní duševně napodobě, zachovával; také v čase postním po strmých stezkách od města k městu do kostelů pěšky bos chodil, tak že dokonce v šlépějích jeho krev se ukazovala. Hrubou košili spod nose, svrchu oděn šaty královskými nepřestával díky vzdávati jedinému bohu. Pročež ve žně za noci vstávaje chodil kradmo na pole, pšenici požínal a na ramenou svých domů nosil, mlátil, mlel a mouku čistil; a podobně přibrav jediného sluhu za bouřlivé noci s vědrem k vodě chodil, kterouž nabíraje mluvil: "ve jménu otce i syna i ducha svatého"; z vody této domů přinášené a ze zmíněné mouky pekl oplatky. Podobně spěchával za ticha nočního do vinice své s věrným sluhou; tam natrhavše hroznů snesli na hromadu a donášeli do světničky své tajně; pak víno lisovali a nalévali do džbánu. A to činil za tím účelem, aby kněží toho užívati mohli při oběti spásy pánu přinášené.

Než také toto, čeho jsme se z vypravování hodnověrných lidí dověděli, mlčením pominouti vidí se nám neslušno, že již tenkrát vnuknutím božím prorokoval věci budoucí; než z mnohých jiných jeho věšteb jednu zaznamenávám. Vystoupiv totiž jednoho dne do hořejší části paláce řekl jistému žáku shlédna s okna: "tento dům staršího Pavla kněze připadá mi jako opuštěný." Zatím matka jeho sama, kteráž nevěřila v boha, s nejukrutnějšími muži se radila; i řekli: "co učiníme, jelikož ten, který měl býti knížetem, od kněží jest pokažen a vede život mnišský?" I vyslala ze záští muže ku tchyni své svaté stařeně zvané Ludmile, aby ji zavraždili; kteří také učinili, jak jim bylo rozkázáno. Také její duše mučednictvím ozdobena z těla vyšedši odebrala se k pánu. Než i mnohé kněze se žáky oloupili a vyhnali ze země. I naplněno jest nedávné proroctví jeho. A od toho dne hrozili svatému Václavu, žádajíce, aby

zmoudřel a od pravé víry se odvrátil; i střežili jej. On sám pak neustále v skrytu pod šatem nosíval malou knížku, a kdekoli slušného místa nalézal, pilně z ní se modlíval a vzdychaje přehořce želel zaslepenosti srdcí jejich. Když pak tito všichni jmenovaní zlomyslníci chodili obětovat modlám beránky a selata, aby z ohavných těchto obětí pojedli: on sám vyhledávaje záminky odloučil se od nich, a nikdy poskvrněn nebyl při hodech jejich. Ani také nápoje, který jim připravovali, nikdy neokusil.

Došed pak věku mužského povolal všechny muže k sobě i matku, a vytýkaje jim nevěru jejich a zatvrzelost srdce řekl: "proč jste mi bránili učiti se zákonu pána boha mého a sloužiti jemu? A byl-li jsem posud v moci vaší, od dneška nebudu poslouchati vás a budu sloužiti bohu." I povolal zpět z vyhnanství kněze a žáky s veselím velkým, otevřeny jsou chrámy a zaradovalo se náboženství křesťanské, d'ábel pak utrpěl újmu převelkou. Toho času mnoho kněží ze země Bavorské a ze Švábské uslyševše pověst o něm v zástupech valilo se k němu s ostatky svatých a s knihami. Těmto všem uděloval štědře zlata a stříbra, krzen a majetku, ba i rád šatstva, jak kdo čeho potřeboval. Také všichni učitelé tito divili se učenosti jeho; neboť mohl napodobiti žalmistu, jenž s nadšením zvolal: "nade všechny učitele své porozuměl jsem, neboť důkazy tvé jsou myšlením mým."

V duši jeho jasnost vzácné perle se skvěla, a uděliti mu ráčil pán tak velké milosti, že také z bojů co vítěz vyšel. U vzezření byl velebný, tělesně pak neposkvrněný, tak že co mládenec umřítí horoucně si přál. Vlídne mluvíval k vojínům, ty však, o kterých věděl, že jsou surovci a že se toulají bez příčiny, neb že v krčmám popíjejí a od pravé víry odpadávají, ihned k stoličce přivázati a přísně mrskati dal. Ve dne ani v noci modliti se nepřestával, proti odvěkému pak nepříteli štít víry vždy měl pohotově a neviditelný meč ducha svatého, který jest slovo boží. Bylť bez odporu pravý ctitel boží, a mnohé podle příkázání apoštola domlouváním, důtklivým prošením, vytýkáním k hodům otce vyzýval, a vysvobodiv z moci d'ábelské a uveda do lůna svatě matky církve stále krmil pokrmem božským.

Tu ale bratr jeho mladší a horší, jmenem Boleslav, podveden d'ábelskou lstí proti svatému muži se zlosyny ohavně se uradil, aby jej zabili. On sám však věděl o tom, než jako člověk za vedra denního seno sekoucí žízni po vodě, tak asi toužil dojíti mučednictví, však nikoli rukou bratra svého, poněvadž miloval jej a věděl, že pro to by neušel věčnému peklu.

Toho času uzavřel vystavěti chrám hospodinu; i dal se otázi skrže posly nábožného biskupa Řezenského, jménem Tutona, řka: "otec můj vystavěl chrám pánu bohu, také já s povolením tvým přeju si založiti chrám ku počtě svatého Víta, mučedníka Kristova." Biskup pak Tuto rozpjál ruce vzdávaje pánu a jásaje řekl: "již chrám tvůj stojí před pánem bohem nejozdobněji vystavený." Když vypravovali jemu poslové, jak jim byl přikázal biskup, zaradoval se velmi a svolav všecken lid s pomocí boží sám základy položil chrámu svatého Víta.

Toho času chtěl jíti do Říma, aby jej papež oděl oděvem mnišským, a z lásky k bohu vzdáti se chtěl důstojenství knížecího a odevzdati je bratru svému; ale nemohl, poněvadž svrchu jmenovaný chrám ještě nebyl dostaven. Tu bratr jeho nahoře zmíněný, jak se zlosyny uzavřel, poslal posla lstivě jej pozvat do domu svého jakoby k hostině, než spíše k zavraždění jej pozval; on sám pak o tom věděl. A když přišel čas, aby šel, pozdravil všechny přátele své a vydal se na cestu; a ještě onoho dne hodoval s ukrutnými nepřáteli těmito. Tu jistý člověk nachýliv se k uchu jeho řekl šeptmo: "uteč, pane můj, jak rychle můžeš, poněvadž tito chtějí tě zavraždit." On ale nechtěl, nýbrž vrátil se mezi hodovníky, a přijímaje číši bez bázně přede všemi zvýšeným hlasem promluvil: "ve jménu svatého Michaela archanděla vypijme číši tuto modlíce se, aby uvedl nyní duše naše k pokoji radování věčného. Amen."

V noci pak oné před jitem následujícího dne, jakož pravidelně činíval, šel do chrámu k modlitbě ranní. I potkav bratra řekl k němu: "včera velmi jsi nám posloužil; přijmi mnoho díky od pána." Onen ale dobyv meče z pochvy udeřiv muže svatého do hlavy odpověděl: "a takto dnes chci ti posloužit." I vyteklo sotva trochu krve, poněvadž síly pozbyl (Boleslav) strachem hrozným; i mohl svatý Václav lehkou překonati jej, poněvadž meč vyrval z ruky jeho; ale nechtěl sama sebe poskvřniti. Onen ale křičel řka: "aj, kde jste, pomozte mi!" Tu oni všichni zlosynové přišedše ze skrýší s meči a oštěpy ranami mnohonásobnými zavraždili jej. I odešla duše jeho na onom místě vysvobozena ze žaláře tohoto života mučednictvím ozdobena k pánu dne 28. září.

I vložili mrtvolu jeho rychle do hrobu a nevinnou krev jeho, již postříkána byla země a stěny, vodou smyli. Když ale druhého dne ráno vstali, uzřeli na témže místě vylitou krev, i smyli ji opět. Když však vstali třetího dne, opět uzřeli vylitou krev na zmíněném místě, kterouž po třetí vodou smyli. I odebrali se rychle do města Prahy a všechny přívržence jeho zavraždili je kněžstvo jeho pronásledovali, jakož psáno jest: "udeřím pastýře a rozprchnou se ovce." Však vrahové oni, kteří jej zabili, od zlých duchů pronásledování jsouce utekli a neobjevili se více; i umřeli jedni štěkající jako psi a skřípající zuby, druzí chřadli a hluší zůstali až do smrti.

Když bylo tělo jeho po tři léta v témž místě pochováno leželo, zdálo se některým ve snu, aby přenesli jej do chrámu, který sám byl vystavěl. I vstavše o půl noci vyzdvihli tělo jeho ze hrobu a položili jej na vůz. I přišli s ním k potoku, který rozvodněn byl a pobřežní louky zatápěl, a nemohli přejíti. I vyšli truchliví hledat dříví, aby udělali most; když se ale navrátili, uzřeli za potokem státi vůz se svatým tělem nesmočený. Což máme medle o tom souditi, než že síla všemohoucího boha přenesla jej? Vozkové pak vidouce zázrak ten divili se velmi. Přišedše pak se svatým tělem k zmíněnému chrámu a rozžavše teprv tuto světlo s podivením uzřeli je neporušené a všechny rány jeho zhojené. Pouze jedna rána byla krvavá, kterouž totiž z počátku bratr jeho mu zasadil. Přenešení jeho slaví se 4. března.

Přišedši pak věřících zástupové za prospěvování nábožných písní uložili jej do rakve a pochovali vedle oltáře, kdež s pomocí páně a prostředkováním jeho mnohé divy se dějí až po dnešní den. O těchto musíme ovšem něco pověděti. Drahně času uplynulo potom, když jednou velmi mnoho vězňů v kládě sténalo každý železné pouto maje okolo krku; ti pak všichni v úzkostech svých pána všemohoucího prosili řkouce: "pane bože, pro zásluhy a k přimluvě svatého Václava pomoz nám." V následující pak noci zaslechli jakoby zvonění, a světlo ozářilo vězení: i roztáhla se kláda jako oblouk, tak že nohy své z ní mohli vytáhnouti. Tu všichni jednohlasně zvolali řkouce: "pane bože, smiluj se nad námi." Ihned ukázala se moc Kristova, neboť řetězy rozlámány spadly s krků všech na zemi. Propuštění byvše z vězení, kudy šli, vypravovali o velkých skutcích páně, jež vlastněma očima byli spatřili. Uzřev zázrak ten jistý pohan, který v témž vězení se nalezal, zaslíbil se pánu řka: "pomůže-li mně pán skrze zásluhy svatého Václava, uvěřím v Krista a oddám syna svého službě jeho." I spadla s něho ihned všechna železná pouta. Když pak opět a opět těsněji spoutali jej a opět jako prvé s něho okovy spadly, propuštěn jest. I vyučiv se svaté víře dal se pokřtiti a po dlouhá léta byl živ. Jiného pak týmž způsobem osvobozeného a znova uvězněného, když podobně všechna pouta rozlámána s něho spadla, nedadouce mu víry vzali a prodali vzdáleným pohanům. Tito pak, když skrze zásluhy svatého Václava na cestě častěji za sebou řetězy s rukou a okovy s šíje jeho spadly, ačkoli byli pohané, vidouce divy boží propustili jej. Později ještě jiného dal kníže zavřít do vězení, který vzdychaje stále pána vzýval řka: "pane bože, pro zásluhy svatého Václava pomoz mi." Probudiv pad se ze sna stál mimo žalář na ulici bez okovů na nohou a rukou a bez řetězu na krku; i navrátil se k správci a vypravoval, kterak zázračně pomocí boží z vězení se dostal. Také jeho propustili. V témž městě byla jistá chudičká žena slepa a na ruce

chroma. Ta všedši do chrámu a pokleknuvši před hrobem svatého Václava tak dlouho se modlila, až zraku nabyla a rukama volně pohybovala. Jednoho pak člověka svázali věřitelé a posadili náhodou vedle téhož chrámu; ten rozpjál svázané ruce k dolejším dveřím chrámu řka: "bože, pomoz mi skrze přímluvu svatého Václava." Ihned volny jsou ruce jeho; i propustili jej. Byl jeden chromý člověk v zemi Francké, jemuž ve snách zjevil se muž v bílých šatech napomínaje jej řka: "vstaň a jdi do města Prahy do chrámu svatého Víta, kde odpočívá tělo svatého Václava; i obdržíš tam zdraví opět." Když pak člověk tento se tvářil, jakoby nerozuměl, opět ve snách týž muž těmitěž šaty oděn, který se mu prvé byl zjevil, přistoupil k němu a řekl: "proč nevyplnil jsi přikázání mého a nepřišel jsi tam, kde dojdeš uzdravení svého?" On pak řekl: "půjdu, pane"; a vstav přišel kulhaje ke kupcům a zaplatil jim. Oni pak naložili jej na vůz a přijeli s ním až ke zmíněnému chrámu. Když tu modle se u přítomnosti lidu na kolena sklesl, milosrdenstvím božím narovnány jsou nohy jeho. I vstav díky vzdával bohu a svatému Václavu, skrze jehož zásluhy pán bůh pomoci mu ráčil.

Prosíme tě, svatý Václave, jakož pán skrze nejsvětější přímluvu tvou nedávno velmi mnohé lidi z vězení a okovů vysvobodil, abys tak též i nyní pro nesčíslné nepravosti naše laskavým byl prostředníkem u tvého milostivého otce, aby nás tento skrze laskavou přímluvu tvou v tomto životě chrániti a neustále ve své svaté službě utvrzovati ráčil, nás přede všemi úklady nepřátel vidomých a nevidomých mocně opatroval, nemocí chránil, z hrozících nebezpečností vysvobodil, světských prostopášností, útrap a starostí milostivě zbavil, duševními ctnostmi obdařil a nedal nám ze života tohoto vykročiti prvé, než by hříchy naše minulé, přítomné a budoucí odpustil, aby úklady zlých duchů od nás odvrátil, aby nás neuvodil v pokušení, nýbrž aby nám dal pokojný život, abychom žijíce oslavovali pána otce všemohoucího, a až přijde pán Ježíš Kristus na konci věku soudit, odděliv nás od beranů postavil nás mezi ovce na pravici a zaslechnouti dal nám přežádoucná slova, jež k spravedlivým svým přijde promluvit: "pod'te, blahoslavení otce mého, vejděte do království od počátku věků vám připraveného." Čehož účastny učiniti račiž nás Ježíš Kristus, syn boha živého, jenž s otcem a duchem svatým žije a kraluje na věky věkův. Amen.